

RYS HISTORYCZNY POLSKIEGO STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ KOŁO W CIESZYNIE.

Właściwe wsparcie uważane jest za kluczową kwestię decydującą o życiu osób niepełnosprawnych i ich rodzin. W drugiej połowie lat 80-tych XX mało kto myślał o wsparciu tych rodzin, dlatego to właśnie rodzice dzieci niepełnosprawnych byli pierwszą siłą napędową, swoistym impulsem późniejszych zmian społecznych w podejściu do kwestii niepełnosprawności. To oni jako pierwsi, zjednoczeni i zdeterminowani postanowili walczyć o wsparcie społeczne dla swoich dzieci.

Z inicjatywy rodziców dzieci niepełnosprawnych 4 września 1987 roku powstało w Cieszynie Koło Specjalistycznej Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Dzięki zaangażowaniu i aktywności członków Koła i pomocy ówczesnego Burmistrza Miasta Cieszyn, który nieodpłatnie przekazał lokal mieszkalny w suterenie przy ulicy Stalmacha w Cieszynie, udało się utworzyć Ośrodek Rehabilitacyjno-Wychowawczy (OWR). Do ośrodka uczęszczały dzieci szkolne o różnym stopniu niepełnosprawności. Nauczanie odbywało się w systemie indywidualnym również na terenie ośrodka, a zajęcia często prowadzone były przez nauczycieli szkół macierzystych naszych wychowanków.

Ośrodek w początkowym etapie działalności miał za zadanie wspierać rodziny w pełnieniu opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem. Placówka funkcjonowała od września do czerwca, od poniedziałku do piątku, pięć godzin dziennie. Zatrudnieni w niej byli głównie opiekunowie. W odpowiedzi na oczekiwania rodziców dotyczące profesjonalnego wsparcia w rehabilitacji i terapii ich dzieci zatrudniono również rehabilitanta oraz w niewielkim wymiarze czasu pracy – psychologa i logopedę.

Dużo trudniejszą drogę po wsparcie społeczne przemierzyli rodzice dzieci z niepełnosprawnością w stopniu głębokim. Do 1997 roku, a więc do momentu ukazania się Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie w stopniu głębokim (DZ.U. z 1997 nr 14, poz.76), dzieci te nie były objęte obowiązkiem szkolnym. W swych działaniach na rzecz niepełnosprawnych dzieci, znacznie wcześniej, niż pojawiła się ustawa, dostrzegaliśmy potrzebę objęcia wsparciem rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim. Jediną formą wsparcia, jaką mogliśmy im zapewnić do momentu wejścia w życie ustawy, była opieka psychopedagogiczna, którą rodzice tych dzieci mogli uzyskać na podstawie decyzji Poradni Wychowawczo-Zdrowotnej w ilości 3 godziny tygodniowo.

W 1994 roku decyzją burmistrza nasz ośrodek został przeniesiony do pomieszczeń budynku żłobka miejskiego. Był to czas wielu zmian wynikających z faktu, że zostały rozwiązane Komitety i Koła Specjalistycznej Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci. Powstała nowa organizacja o nazwie Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Warszawie, do której nasi rodzice postanowili się przyłączyć zakładając koło terenowe.

Rozpoczął się nowy etap i nowa jakość działalności organizacji. Brak środków finansowych na pokrycie kosztów funkcjonowania placówki spowodował, że za obopólną zgodą rodziców dzieci niepełnosprawnych oraz Kuratorium Oświaty zrezygnowano z nauczania indywidualnego tych dzieci, a zadanie to przejął ośrodek. Decyzja ta pociągnęła za sobą kolejne zmiany m.in. kadrowe. Zatrudnieni zostali wykwalifikowani psycholodzy, pedagodzy specjaliści, logopedzi, rehabilitanci, czy terapeuci zajęciowi, którzy byli gwarantem wysokiej jakości i ciągłości procesu edukacyjno-terapeutycznego naszych podopiecznych. Z kolei programy Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych przyczyniły się do podniesienia standardu placówki i odpowiedniego jej wyposażenia w specjalistyczne pomoce edukacyjne, czy też zakup samochodów do przewozu wychowanków.

Przejęcie przez specjalistów opieki oraz prowadzenia edukacji dzieci z niepełnosprawnością było niepowtarzalną szansą, a jednocześnie wyjątkowo odpowiedzialnym zadaniem, udowodnienia rodzicom, że ich dzieci potrafią być bardziej samodzielne i niezależne oraz mogą aktywnie korzystać z miejsc użyteczności publicznej tj. kin, teatrów, urzędów. Podejmowane przez nas działania tzw. „*wychodzenia na zewnątrz*” osób niepełnosprawnych miały na celu przeciwdziałanie ich izolacji społecznej oraz budzenie świadomości społecznej dotyczącej potrzeb, możliwości, praw oraz wkładu w życie społeczne osób niepełnosprawnych.

Niezwykle ważnym zadaniem było również praca z rodzicami dzieci niepełnosprawnych związana głównie ze zmianą negatywnego postrzegania siebie w kontekście narodzenia niepełnosprawnego dziecka przez rodziców. Praca nad zmianą postaw rodzicielskich z nadmiernie chroniących, nadopiekuńczych, czy też odtrącających, które są wyjątkowo szkodliwe dla rozwoju ruchowego, poznawczego, emocjonalnego dziecka na rzecz postaw wspierających, w pełni akceptujących niepełnosprawność dziecka, uczących je samodzielności i zaradności.

W okresie budowy nowej jakości terapeutycznej nasuwała się refleksja na ile poziom funkcjonowania naszych podopiecznych mógłby być wyższy, gdyby uzyskali odpowiednie

wsparcie zaraz po urodzeniu. Owa refleksja stała się impulsem do podjęcia kolejnych działań zapewniających ciągłość wielospecjalistycznej pomocy dzieciom z grup wysokie ryzyka.

W roku 1997 utworzony został Punkt Wczesnej Interwencji dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością, czy też niepełnosprawnych od dnia urodzenia do 7 roku życia. W owym czasie byliśmy pierwszą i jedyną tego typu placówką na terenie byłego województwa bielskiego. W początkowym etapie działalności zatrudniony był lekarz pediatra, fizjoterapeuta, psycholog i logopeda.

W wyniku zawarcia kontraktu ze Śląską Regionalną Kasą Chorych na świadczenia usług medycznych w 2000 roku nastąpiła zmiana miejsca działalności naszej placówki. Od tamtej pory do chwili obecnej mieści się on w budynku Domu Spokojnej Starości przy ul. A. Mickiewicza 13 w Cieszynie.

We wrześniu 2016 roku nastąpiła zmiana nazwy Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (PSOUU) na Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną (PSONI). Nowa nazwa jest zgodna z duchem czasu, z najnowszymi trendami w nauce i z aktami prawa międzynarodowego, w tym zwłaszcza wprowadzonej w polski system prawny niemal równo 3 lata temu – Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami. Nowa nazwa odpowiada także na wyzwania XXI wieku, traktujące wszystkich członków społeczeństw, w tym także każdą osobę z niepełnosprawnością intelektualną, w sposób równy, podmiotowy i z poszanowaniem jej godności osobistej.

DZIAŁALNOŚĆ PLACÓWKI

Cieszyńskie Koło Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Cieszynie nastawione jest na działania na rzecz wyrównania szans osób z niepełnosprawnością intelektualną, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym, wspierania i pomocy ich rodzinom, a także wpływania na zmiany postaw społecznych w kierunku sprzyjającym pełnej integracji i normalizacji życia tych osób.

Ośrodek Rehabilitacyjno- Edukacyjno- Wychowawczy prowadzony przez Polskiego Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną w Cieszynie przeznaczony jest dla dzieci, młodzieży i dorosłych od urodzenia do 25 roku życia ze sprzężoną niepełnosprawnością, które wymagają pomocy rehabilitacyjno - edukacyjnej świadczonej w odpowiednich warunkach i z opieką dostosowaną do ich wieku i stanu psychofizycznego. Rehabilitując, ucząc i wychowując naszych podopiecznych pragniemy

stworzyć im nie tylko jak najlepsze warunki rozwoju, ale także pomóc odnaleźć swoje miejsce w społeczeństwie.

Głównym celem prowadzonych w ośrodku zajęć jest ciągła, spójna, kompleksowa i wielodyscyplinarna pomoc (rehabilitacyjna, medyczna, edukacyjna, terapeutyczna, psychologiczna i logopedyczna), Mowa tu o szerokim spektrum działań wspierających poczynając od rehabilitacji, edukacji poprzez terapię, po aktywizację kulturalną, społeczną i zawodową naszych niepełnosprawnych wychowanków.

Z kolei absolwenci naszego ośrodka mogą uczęszczać na zajęciach do prowadzonej przez OREW Świetlicy Terapeutycznej. Miejsce to daje możliwości dalszego rozwijania zainteresowań i predyspozycji zawodowych naszych byłych wychowanków, podnoszenia kompetencji społecznych i utrwalania umiejętności zdobytych w trakcie edukacji w ośrodku. Świetlica stwarza także możliwość monitorowania ścieżki życiowej i zawodowej naszych absolwentów.

W Ośrodku Rehabilitacyjno- Edukacyjno- Wychowawczym prowadzonym przez PSONI Koło w Cieszynie zatrudnionych jest 60 osób. Tak duża liczba wykwalifikowanych pracowników wynika z szerokiego spektrum działań podejmowanych przez PSONI Koło w Cieszynie, o których pisaliśmy wcześniej. Dodatkowo ośrodek odpowiedzialny jest za odbiór i dowóz dzieci do placówki, kadry, księgowość, czy też promocję. Dla usprawnienia działalności placówki pracownicy przypisani są do poszczególnych pionów: medyczny, edukacyjny, administracyjny, księgowy. Siedziba PSONI mieści się w budynku przy ul. A. Mickiewicza 13.

Nadrzędną ideą naszej placówki jest holistyczne podejście do rehabilitacji i terapii osób z niepełnosprawnością intelektualną w duchu Eko-filozofii. Twórca i prekursor tego odłamu filozofii ekologicznej, profesor Skolimowski, opisywał swoją koncepcję w kategoriach nauki teoretycznej i praktycznej zarazem, która dzięki nabywaniu przez ludzi świadomości ekologicznej może być sposobem na przetrwanie cywilizacyjne. Zasadnicze przesłanie tej koncepcji brzmi: *”Możemy zmienić każdy element życia społecznego, jednostkowego, duchowego, ekologicznego i politycznego, ale oddziałując na nie wszystkie jednocześnie, a nie z osobna. Jeśli nie będziemy oddziaływać na wszystkie naraz, nie zmieni się żaden z nich(...).”¹*

Jak trafnie i przewrotnie ujął to J. Aleksandrowicz koncepcja Eko-filozofii uczy,

¹ H. Skolimowski: *Filozofia Żyjąca Eko-filozofia jako Drzewo Życia*, Wydawnictwo Pusty Obłok, Warszawa 1993, s. 61.

że w najbardziej nawet egoistycznie pojmowanym interesie własnym musimy uczyć się współodpowiedzialności za całość, a mankamentem wielu dobrych programów ekologicznych jest ich ograniczona wizja.² Mając na uwadze powyższe słowa nasza placówka realizuje odważną wizję stworzenia Centrum Kształcenia i Wymiany Doświadczeń EKOZOFIA NIEPEŁNOSPRAWNYCH, która zakłada dbałość o zrównoważony rozwój i realny wkład w rozkwit innowacyjnych rozwiązań z zakresu biobudownictwa, budownictwa pasywnego i odnawialnych źródeł energii. Centrum będzie spełniać funkcje związane z kształceniem, edukacją, rehabilitacją oraz aktywnością zawodową osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Najważniejszą powinnością całego społeczeństwa, w tym, w szczególności nas specjalistów zajmujących się osobami niepełnosprawnymi, nie jest rekompensowanie poszczególnym jednostkom strat wynikających z ich dysfunkcji, ale zapewnienie im warunków do samodzielnego funkcjonowania w otoczeniu społecznym.³ Przytoczona powyżej myśl, wywodząca się stricte z koncepcji społecznego modelu niepełnosprawności, przyświeca wszystkim podejmowanym przez nas oddziaływaniom edukacyjnym, terapeutycznym i rehabilitacyjnym. Nasi pracownicy starają się eklektycznie łączyć założenia społecznego modelu niepełnosprawności oraz Eko-filozofii, by dążyć do trwałej poprawy jakości życia naszych niepełnosprawnych wychowanków poprzez wzrost ich zaradności, niezależności i zdolności do samodzielnego życia, ale także świadomości ekologicznej.

W procesie uczenia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością sprzężoną w naszym ośrodku koncentrujemy się na potencjalnych możliwościach rozwojowych naszych wychowanków i zgodnie z zasadami ortodydaktyki dostosowujemy indywidualne programy do ich potrzeb, możliwości psychofizycznych i wieku.

Poniżej przedstawiamy listę metod pracy stosowanych w edukacji, rehabilitacji i terapii podopiecznych z niepełnosprawnością sprzężoną w naszym ośrodku:

- Metoda Ruch Rozwijającego Weroniki Sherborne – ćwiczenia ruchowe wspomagające rozwój psychoruchowy dziecka, w obszarze wszystkich sfer rozwojowych: motorycznych, poznawczych, emocjonalnych i społecznych. Poprzez ruch i dotyk dziecko rozwija świadomość swojego ciała i otaczającej je przestrzeni oraz nawiązuje bliski kontakt z innymi

² Zob.: J. Aleksandrowicz: *Sumienie ekologiczne.*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1988, s. 137.

³ Zob.: B. Gąciarz: *Model społeczny niepełnosprawności jako podstawa zmian w polityce społecznej*, [w:] B. Gąciarz, S. Rudnicki: *Polscy niepełnosprawni. Od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej*. Wydawnictwo AGH, Kraków 2014, s. 23.

osobami.⁴

- Terapia Integracji Sensorycznej- ćwiczenia ruchowe, dzięki którym dokonuje się integracja bodźców zmysłowych oraz doświadczeń płynących do ośrodkowego układu nerwowego, co pozwala na lepszą organizację działań dziecka. Powoduje usprawnianie pracy systemów sensorycznych i procesów układu nerwowego, które są bazą do rozwoju różnych umiejętności.⁵

- Metoda Christophera Knilla – programy aktywności przeznaczone do indywidualnej pracy z dzieckiem ze specjalnie skomponowaną muzyką, która towarzyszy wszystkim czynnościom. Podstawowym założeniem programu Knilla, jest oparcie działań stymulujących rozwój dziecka, na zmyśle dotyku.⁶

- Gimnastyka rytmiczna Marii i Alfreda Kniessów polegająca na naśladowaniu ruchów osoby prowadzącej przy żywej, rytmicznej muzyce. Ruch ma inspirować dziecko do twórczego działania, stąd też poza ruchem demonstrowanym przez osobę wiodącą pozostaje sporo miejsca na własne improwizacje ruchowe i swobodny taniec. Metodę tę cechuje ekspresja ruchowa i duża aktywność ćwiczących. Dużym atutem są atrakcyjne przybory, które pobudzają wychowanków do ruchu.⁷

- Kinezylogia edukacyjna Paula Dennisona (Gimnastyka mózgu) – metoda oparta na ruchu służąca integracji półkul mózgowych (odpowiednio opracowane ćwiczenia mają zintegrować pracę ciała i umysłu).⁸

- Metoda F.Affolter – terapeuta przekazuje wychowankowi instrukcję wykonania złożonej czynności dnia codziennego poprzez dotyk, skupia się na rozwiązywaniu przez wychowanka codziennych problemów, a prowadząc jego rękę w czasie wykonywania czynności daje wychowankowi szansę bycia sprawcą.⁹

- Sylwoterapia (drzewoterapia) – bezpośredni kontakt wychowanków z przyrodą, spacery

⁴ Zob.: M. Bogdanowicz (red.): *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*. WSiP, Warszawa 2004, s. 15.

⁵ Zob. V.Maas: *Uczenie się przez zmysły*. WSiP, Warszawa 1998, s.18.

⁶ Zob.: M. Knill, Ch. Knill : *Programy aktywności: Świadomość ciała. Kontakt i komunikacja*. Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno –Pedagogicznej, Warszawa 1995, s.12.

⁷Zob.: L. Klaro-Celej: *Ćwiczyć zawsze z radością-gimnastyka rytmiczna Kniessów*. „Społeczeństwo dla Wszystkich”, 2005, nr 3-4, s.22.

⁸Zob.: H. Nikodemka, E. Tairy: *Kinezylogia Edukacyjna - fenomen skuteczności*. Wydawnictwo Continuo, Wrocław 2011, s. 36.

⁹ Zob.: F. Affolter: *Spostrzeganie, rzeczywistość, język*. WSiP, Warszawa 1997, s.12.

po lesie, parku, dotykane drzew różnymi częściami ciała, opieranie się o drzewo, obejmowanie, przytulanie – wchłanianie pozytywnej energii z drzewa celem wewnętrznego uspokojenia i odprężenia.¹⁰

- Hortiterapia (terapia ogrodnicza) – praca w duchu koncepcji Skolimowskiego skierowała nasze zainteresowania badawcze również na tory nowatorskich metod wspomagania rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Do takich metod należy hortiterapia, która wykorzystuje rośliny i prace w ogrodzie w celu poprawy zdrowia fizycznego i psychicznego. U jej podstaw leżą naukowe teorie mówiące o wrodzonym związku człowieka z naturą i jego pozytywnej reakcji na środowisko naturalne oraz inne żywe organizmy. Badania naukowe dotyczące efektów hortiterapii wskazują na jej liczne pozytywne właściwości w tym w rehabilitacji dzieci z zaburzeniami o podłożu neurologicznym, także dzieci autystycznych, otyłych, przejawiających trudności związane z nadpobudliwością psychoruchową, niepełnosprawnych umysłowo, dzieci niedowidzących, czy niedosłyszących.¹¹

O skuteczności hortiterapii świadczy chociażby fakt, że w wielu krajach m.in. USA, Japonia, kraje skandynawskie uznana jest za metodę leczenia i rehabilitacji, a w niektórych, z tych państw jest refundowana ze środków budżetowych. W Polsce nauczanie hortiterapii jest nowością, a sama terapia ogrodnicza nie jest jeszcze oficjalnie uznana przez ośrodki medyczne formą terapii, choć jest to kwestią czasu. Świadczyć może o tym uznanie hortiterapii jako metody wspomagającej rehabilitację dzieci z zaburzeniami narządu ruchu przez Szpital Dziecięcy św. Ludwika w Krakowie.¹² To właśnie połączenie filozofii Skolimowskiego z terapią ogrodniczą stało się dla nas inspiracją do stworzenia autorskiego programu ekologicznego ogrodu sensorycznego.

- Metoda Stymulacji Sensorycznej wg Carla Delacato – dostarczanie wychowankom odpowiednio dobranych bodźców sensorycznych we wszystkich obszarach (ćwiczenia w zakresie schematu ciała – masaż powierzchniowy i proprioceptywny, ćwiczenia słuchowe,

¹⁰ Zob.: M. Michalska, J. Molis: *Wielozmysłowe poznawanie świata. Sylwoterapia w pracy terapeutycznej z głębiej upośledzonymi.* „ Informator Oświatowy.”, 2013, nr 1, s.17.

¹¹Zob.: J. Latkowska (red.): *Ogrody terapeutyczne- miejsce biernej i czynnej zielonej terapii.* http://suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i1/i6/i2/i8/i0/r16280/CzasopismoTechniczne_z.3.0.Architektura_z.8-A.pdf (grudzień 2015).

¹²<http://www.dziecieczszpital.pl/szpital/images/stories/rola%20hortiterapii%20w%20rehabilitacji%20osb%20niepenosprawnych-1.pdf> (grudzień 2015).

wzrokowe, stymulacja smaku i zapachu, stymulacja zmysłu równowagi, ćwiczenia sensomotoryczne).¹³

- Metoda zwana "porannym kręgiem"- stymulacja polisensoryczna według pór roku. Obejmuje swym zasięgiem wszystkie zmysły człowieka. Poprzez zmysły zostaje nawiązana komunikacja z dzieckiem upośledzonym w stopniu głębokim, która opiera się na świecie przyrody. Celem zajęć jest spotkanie terapeuty i dziecka oraz dzieci ze sobą nawzajem, których istotą jest budowanie zaufania i poczucia bezpieczeństwa. Stosowanie różnorodnych bodźców jest tylko środkiem do celu.¹⁴

- Terapia taktylna wg Swietłany Masgutowej – głównym założeniem terapii taktylnej jest wzmocnienie lub wytworzenie świadomości ciała oraz stymulacja receptorów skóry, poprzez stymulację zmysłu dotyku. W trakcie terapii dostarcza się kontrolowaną liczbę bodźców sensorycznych w szczególności dotykowych i proprioreceptywnych w taki sposób, by dziecko spontanicznie formułowało reakcje adaptacyjne poprawiające integrację tych bodźców.¹⁵

- Terapia behawioralna - wzmocnienia pozytywne i negatywne, wygaszanie, systematyczne odwracanie, time-out, hiperkorekcja i inne,¹⁶

- Metoda Komunikacji Alternatywnej - system znaków i gestów Makaton, PCS, piktogramy¹⁷

-Terapia zajęciowa – sztuki użytkowe, decoupage, ceramika, papierowa wiklina, terapia kuchenna, ogrodnictwo, trening umiejętności społecznych, rekreacja

- Metoda Malowania Dziesięcioma Palcami,

- Terapia z udziałem zwierząt: dogoterapia, hipoterapia,

- Hydroterapia

- Metoda Halliwick - 10- punktowy program koncepcji Halliwick stanowi podstawę nauczania niezależnego poruszania się w wodzie i pływania dzieci, młodzieży i dorosłych bez względu na rodzaj i stopień ich niepełnosprawności.

¹³ Zob.: C. Delacato: *Dziwne, niepojęte autystyczne dziecko*. Wydawnictwo Fundacja Synapsis, Warszawa 1995, s. 42.

¹⁴ Zob.: J. Kielin (red.): *Rozwój daje radość*. Gdańsk 2002, s. 13.

¹⁵ Zob.: S. Masgutova, N. Akhmatova, „*Integracja odruchów dynamicznych i posturalnych z kładem ruchowym całego ciała. (Podejście Kinezylogii Edukacyjnej)*”. Międzynarodowy Instytut Neurokinezylogii Rozwoju Ruchowego i Integracji Odruchów, Warszawa 2005, s. 65.

¹⁶ Zob.: M. Suchowierska (red.): *Terapia behawioralna dzieci z autyzmem. Teoria, badania i praktyka stosowanej analizy zachowania*. GWP, Sopot 2012, s.62.

¹⁷ Zob.: S. Tetzchner, H. Martinsen: *Wprowadzenie do wspomagających i alternatywnych sposobów porozumiewania się*. Wydawnictwo Stowarzyszenie na Rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się MÓWIĆ BEZ SŁÓW, Warszawa 2002, s. 9.

- NDT-Bobath - usprawnianie według tej metody ma pomóc dziecku we wszechstronnym rozwoju tak, aby mogło uzyskać niezależność w życiu i wykorzystać swe możliwości na tyle, na ile pozwala istniejące uszkodzenie OUN (ośrodkowego układu nerwowego).¹⁸

-Kinesiology taping – metoda rehabilitacji polegająca na zmniejszeniu bólu mięśni i stawów, usuwaniu obrzęków limfatycznych, wspomaganie pracy mięśni oraz korygowaniu niewłaściwej pozycji stawu przy pomocy specjalnych plastrów¹⁹

Pozwolę sobie na koniec przedstawić kilka przykładów dobrych praktyk wypracowanych przez naszą placówkę, które w pełni realizują koncepcję społecznego modelu niepełnosprawności oraz Eko-filozofii, a które są dla nas powodem do dumy. Owe aktywne formy wsparcia bardzo wymownie pokazują, że niepełnosprawność nie jest równoznaczna z zależnością, nieporadnością i nie oznacza utraty potencjału, produktywności, możliwości oddania swojego wkładu w społeczeństwo, a wręcz przeciwnie. Głównym celem tych inicjatyw jest zaprezentowanie bogactwa możliwości, umiejętności, ale i talentów osób z niepełnosprawnością intelektualną, przy jednoczesnym promowaniu ich samodzielności, zaradności i podkreślaniu ich autonomiczności oraz świadomości ekologicznej. Są nimi:

- powołanie do życia Spółdzielni Socjalnej „EKOZOFIA NIEPEŁNOSPRAWNYCH”, której założycielami i członkami są osoby z niepełnosprawnością intelektualną będące absolwentami ośrodka. Spółdzielnia zakłada aktywizację społeczną i zawodową tychże osób poprzez prowadzenie przedsiębiorstwa wielobranżowego oferującego całoroczne usługi porządkowe terenów zielonych i placów, wewnątrz oraz posesji prywatnych;

- organizacja cyklicznych imprez plenerowych tj. „Gofry jak marzenie”, „ My som stela, zimnioków mamy wiele”, których głównym założeniem jest ukazanie lokalnej społeczności zaradności, samodzielności i talentów kulinarnych naszych wychowanków. Imprezy te wpisały się już na stałe w kalendarz imprez organizowanych w Cieszynie i rok rocznie cieszą się dużym zainteresowaniem;

- organizacja licznych warsztatów, wystaw malarstwa, rysunku, grafiki wychowanków;

- utworzenie z inicjatywy wychowanków i pracowników Klubu Górskiego „Świstaki”, który w duchu koncepcji Eko-filozofii promuje wśród wychowanków zdrowy styl życia i aktywność ruchową, tym samym przyczyniając się do poprawy ich kondycji fizycznej i psychicznej. Pamiętajmy, że sport, jak również inne przejawy aktywności fizycznej pełnią ważną funkcję rehabilitacyjną w pracy z niepełnosprawnymi osobami, wzmacniają zdrowie

¹⁸ Zob.: http://www.ndt-bobath.pl/?page_id=65 (wrzesień 2016)

¹⁹ Zob.: E. Mikołajewska: *Kinesiotaping. Rozwiązywanie wybranych problemów funkcjonalnych*. Wydawnictwo PZWL, Warszawa 2011, s.45.

i odporność organizmu, a co najistotniejsze utrwalają prawidłowe nawyki prozdrowotne. Ponadto piesze wycieczki w doskonały sposób kształtują poczucie współodpowiedzialności za stan rodzimego środowiska przyrodniczego, z którego walorów wychowankowie korzystają przemierzając kolejne kilometry szlaków. Wspólne weekendowe zdobywanie szczytów, przejazdy podmiejską komunikacją służy rozwijaniu samodzielności i zaradności w konkretnych sytuacjach społecznych oraz odporności na stres w ramach ekspozycji społecznej takich jak: (zakup zniżkowego biletu w autobusie, podbijanie pieczętek z schronisk w książeczkach PTTK, prowadzenie grupy wg szlaku)

- trening samodzielnego funkcjonowania realizowany w ramach licznych wyjazdów m.in. Zielone Szkoły. To właśnie pobyt poza domem rodzinnym podczas wyjazdów jest doskonałą okazją do sprawdzenia w praktyce nabytych umiejętności, miejscem utrwalania poczucia sprawstwa i odpowiedzialności za własne działania.

- warsztaty ekologicznego gotowania organizowane w ramach zajęć na Świetlicy Terapeutycznej, gdzie wychowankowie poznają i przyrządzają ekologiczne dania np. lawendowe ciasteczka, czy burgery z buraków. Celem warsztatów jest kreowanie właściwych nawyków żywieniowych wśród niepełnosprawnych wychowanków oraz wypracowanie nawyków sięgania po zdrową i ekologiczną żywność lokalnego pochodzenia.

Pamiętajmy, że dziecko z niepełnosprawnością intelektualną, czy też sprzężoną, tylko wtedy może sprostać wymaganiom edukacyjnym i osiągnąć powodzenie w życiu, gdy będzie wyposażone w kompetencje społeczne niezbędne do samodzielnego funkcjonowania.²⁰

Reasumując, wszelkie działania podejmowane przez Stowarzyszenie na rzecz naszych wychowanków koncentrują się na uczeniu ich szeroko pojętej „aktywności”, a więc skłonności do działania, wysiłku, podejmowania inicjatywy. Priorytetowym celem naszej placówki jest aktywizacja ruchowa, kulturalna, społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych, bo tylko ona skutecznie i realnie chroni przed izolacją społeczną i walczy z krzywdzącymi tę grupę stereotypami.

CELE NA PRZYSZŁOŚĆ

Nadrzędnym celem PSONI Koło w Cieszynie jest utworzenie Centrum Kształcenia i Wymiany Doświadczeń w Bażanowicach- Ekozofia Niepełnosprawnych: *„Nasz projekt jest pierwszym w Polsce, który proponuje kompleksowe rozwiązania edukacji, rehabilitacji,*

²⁰ Zob.: K.Bobińska (red.): *Niepełnosprawność intelektualna- etiopatogeneza, epidemiologia, diagnoza, terapia.* Wydawnictwo Continuo, Wrocław 2012, s. 479.

*włączenia w życie społeczne osób z niepełnosprawnością intelektualną. Pokazuje, że osoby te nie muszą być tylko biorcami (mamy na myśli pomoc społeczną i środki z budżetu państwa), ale potrafią być aktywni, wiele dać od siebie, zarabiać na życie. Ważnym elementem projektu jest powiązanie edukacji, rehabilitacji, terapii, zatrudnienia osób niepełnosprawnych z ekologią. Zastosujemy przy budowie i adaptacji obiektów techniczne rozwiązania ekologiczne, ekologiczny system budowy domów, ekologiczną uprawę rolną i tradycyjne przetwórstwo żywności. Będziemy uczyć ekologicznego stylu życia i poszanowania przyrody”.*²¹

W Bażanowicach w ramach projektu powstać ma unikatowy w skali europejskiej kompleks - Centrum Kształcenia i Wymiany Doświadczeń- Ekozofia Niepełnosprawnych. O innowacyjności tego projektu świadczy chociażby fakt, że został on uznany w plebiscycie organizowanym przez redakcję miesięcznika „Ekologia i Rynek” – EKOINSPIRACJĄ 2013 ROKU.

Centrum będzie zespołem budynków edukacyjno- rehabilitacyjnych, które poprzez szerokie wykorzystanie naturalnych materiałów budowlanych, naturalny mikroklimat wewnątrz oraz różnorodne, naturalne otoczenie budynków w szerokim zakresie przyczynią się do skutecznej rehabilitacji niepełnosprawnych podopiecznych oraz popularyzacji zdrowego stylu życia. Zadaniem Centrum będzie też społeczna edukacja skupiona na zrównoważonym rozwoju, biobudownictwie, zdrowym stylu życia i niezależności energetycznej. Realizacja projektu jest na etapie pozyskiwania źródeł współfinansowania tej dużej inwestycji, ponieważ uzyskaliśmy już pozwolenie na budowę wydane przez Starostwo Powiatowe.

Ważnym celem placówki jest również podjęcie działań na rzecz rozwoju istniejącego już ogrodu sensorycznego, który stworzono z myślą o specyficznych potrzebach rozwojowych osób niepełnosprawnych, a który łączy w sobie funkcję dydaktyczną, rewalidacyjną oraz terapeutyczną. Ogród spełnia także funkcję związaną z promocją idei zrównoważonego rozwoju oraz ekologicznego sposobu zagospodarowania ziemi. W dalszej perspektywie zamierzamy wzbogacać ogród o kolejne sadzonki i kompozycje ziół, kwiatów, warzyw, ale także krzewów i drzew owocowych. Nasi wychowankowie będą mogli z powodzeniem wykorzystać w kuchni warzywa, zioła, owoce, które będą pochodzić z ich samodzielnych ekologicznych upraw. Ekologiczna żywność to tylko jedna z wielu inicjatyw, które podejmowane będą na terenie ogrodu, a które wpisują się w pełni w koncepcję

²¹ Cyt. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną. <http://www.ekozofia.ox.pl/> (wrzesień 2016).

zrównoważonego rozwoju i stanowią alternatywę dla współczesnej cywilizacji coraz bardziej oddalającej się od natury, o której pisał profesor Skolimowski.

Mamy również nadzieję, a co za tym idzie dołożymy wszelkich starań, by cykl organizowanych przez nas imprez plenerowych tj. np. „My som stela zimników momy wiela” rozszerzył swój zasięg. Wymiana doświadczeń, łamanie krzywdzących stereotypów dotyczących niepełnosprawności, podkreślanie specyfiki i historii regionu, integracja z lokalną społecznością, promowanie ekologicznej żywności oraz aktywnego stylu życia, aktywizacja społeczna wychowanków to w dużym skrócie efekty jakie przynoszą tego typu inicjatywy.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYINSTYTUCJONALNA

Budowanie kultury współdziałania pomiędzy instytucjami na rzecz niepełnosprawnych to jeden z przykładów dobrych praktyk, które jako organizacja non-profit staramy się prowadzić zarówno z podmiotami publicznymi, jak i prywatnymi.

Współpraca z firmami odbywa się najczęściej na zasadach społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), czyli koncepcji, według której przedsiębiorca już na etapie budowania strategii uwzględnia dobrowolnie interesy społeczne, a także ochronę środowiska. Tego typu współpraca ma coraz to większe znaczenie dla organizacji pożytku publicznego, w tym również dla PSONI. Dobrym przykładem współpracy z podmiotami prywatnymi, jest nasza współpraca z PPG Polifarb, Nutricią, InterMarche, czy Tesco. Ponadto w ramach programów grantowych m.in.: Fundacji Banku Zachodniego WBK pozyskaliśmy środki finansowe na organizacji plenerów malarskich, czy wyposażenie uczestników Klubu Górskiego „Świstaki” w profesjonalne kurtki i plecaki turystyczne.

Od 2014 r. realizujemy projekt „Ekologicznego ogrodu sensorycznego”, który stanowi ważny element w prowadzonej przez nasz hortiterapii. Budowa odpowiedniego ogrodu wymaga znacznego nakładu finansowego oraz pracy. W tym przypadku pomocne okazały się dla nas firmy, stosujące w swojej strategii CSR. Dzięki firmie Nutrice i ich pracownikom (wolontariat HOPE) udało się zakupić niezbędne wyposażenie ogrodu, stworzyć żywą architekturę, przygotować teren pod uprawę i zasadzić 1400 sadzonek lawendy. Na tym jednak nie zakończyła się współpraca pomiędzy Stowarzyszeniem, a firmą Nutricia. W ramach wolontariatu pracownicy firmy nadal przyjeżdżają ze swoimi rodzinami i pomagają w pielęgnacji ogrodu. Również firma PPG Polifarb pomogła w powstaniu ogrodu sensorycznego, udzielając naszemu Stowarzyszeniu wsparcia finansowego.

Ważną kwestią jest również współpraca PSONI z innymi podmiotami użyteczności publicznej, organizacjami non-profit oraz mediami takimi jak: Muzeum Drukarstwa, Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”, Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być razem”, a także Telewizja Katowice, Radio 90, Gazeta Codzienna, portal OX i innymi.

Współpraca z Uniwersytetem Śląskim to przykład przenikania się teorii z praktyką, łączenie teoretyczno-naukowej refleksji z praktycznymi działaniami, co jak wiemy podnosi walory kształcenia studentów, ale także mobilizuje praktyków do ustawicznego doskonalenia swojego warsztatu pracy i korzystania z dorobku naukowego pracowników Uniwersytetu Śląskiego.

Doskonałym przykładem takiej współpracy są praktyki odbywane przez studentów na terenie naszej placówki, a także cotygodniowe zajęcia Metodą Ruchu Rozwijającego prowadzone przez studentów na terenie Uniwersytetu Śląskiego. Przy wsparciu naszych specjalistów przyszli asystenci osób niepełnosprawnych oraz pedagodzy specjaliści zdobywają doświadczenie i cenne praktyczne umiejętności, odbywa się zatem niezwykle cenny transfer wiedzy i doświadczenia. Z kolei nasi podopieczni w bezpiecznych warunkach, rozwijają świadomość własnego ciała oraz doświadczają pozytywnego kontaktu z drugim człowiekiem.

Z wspólnych działań warto wymienić również dwudniową konferencję zorganizowaną przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Cieszynie, w partnerstwie z Uniwersytetem Śląskim w Cieszynie i Fundacją Królewski Szlak na temat: *„Ekozofia Niepełnosprawnych – holistyczne podejście do terapii, rehabilitacji i edukacji”*. Natomiast PSONI jako pomysłodawca tego przedsięwzięcia zostało uhonorowane drugim miejscem w kategorii „Partnerstwo” w plebiscycie „Eko-Inspiracji”, organizowanym przez redakcję miesięcznika „Ekologia i Rynek”. Została także wydana pokonferencyjna książka pod redakcją doktor Sylwii Wrony i Rafała Guzowskiego: *„Ekozofia Niepełnosprawnych – holistyczne podejście do terapii, rehabilitacji i edukacji”*.

Bibliografia:

- Affolter F.: *Spostrzeganie, rzeczywistość, język*. WSiP, Warszawa 1997.
- Aleksandrowicz J.: *Sumienie ekologiczne.*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1988.
- Bobińska K. (red.): *Niepelnosprawność intelektualna- etiopatogeneza, epidemiologia, diagnoza, terapia*. Wydawnictwo Continuo, Wrocław 2012.
- Bogdanowicz M. (red.): *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*. WSiP, Warszawa 2004.
- Delacato C.: *Dziwne, niepojęte autystyczne dziecko*. Wydawnictwo Fundacja Synapsis, Warszawa 1995.
- Gąciarz B: *Model społeczny niepełnosprawności jako podstawa zmian w polityce społecznej*, [w:] B. Gąciarz, S. Rudnicki: *Polscy niepełnosprawni. Od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej*. Wydawnictwo AGH, Kraków 2014.
- Kielin J. (red.): *Rozwój daje radość*. Gdańsk 2002.
- Klaro-Celej L.: *Ćwiczyć zawsze z radością-gimnastyka rytmiczna Kniessów*. „Społeczeństwo dla Wszystkich”, 2005.
- Knill M, Knill Ch.: *Programy aktywności: Świadomość ciała. Kontakt i komunikacja*. Centrum Metodyczne Pomocy Psychologicznej –Pedagogicznej, Warszawa 1995.
- Latkowska J. (red.): *Ogrody terapeutyczne- miejsce biernej i czynnej zielonej terapii*.http://suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i1/i6/i2/i8/i0/r16280/CzasopismoTechniczne_z.30.Architektura_z.8-A.pdf (grudzień 2015).
- ¹<http://www.dziecieczszpital.pl/szpital/images/stories/rola%20hortiterapii%20w%20rehabilitacji%20osb%20niepenosprawnych-1.pdf> (grudzień 2015).
- Maas V.: *Uczenie się przez zmysły*. WSiP, Warszawa 1998.
- Masgutova S., Akhmatova N. : „*Integracja odruchów dynamicznych i posturalnych z kładem ruchowym całego ciała.(Podejście Kinezylogii Edukacyjnej)*”. Międzynarodowy Instytut Neurokinezylogii Rozwoju Ruchowego i Integracji Odruchów, Warszawa 2005
- Michalska M., Molis J.: *Wielozmysłowe poznawanie świata. Sylwoterapia w pracy terapeutycznej z głębiej upośledzonymi*. „ Informator Oświatowy.”, 2013, nr 1.
- Mikołajewska E.: *Kinesiotaping. Rozwiązywanie wybranych problemów funkcjonalnych*. Wydawnictwo PZWL, Warszawa 2011.

- Nikodemka H., Tairy E.: *Kinezylogia Edukacyjna - fenomen skuteczności*. Wydawnictwo Continuo, Wrocław 2011.
- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną:
<http://www.ekozofia.ox.pl/> (wrzesień 2016)

- Skolimowski H.: *Filozofia Żyjąca Eko-filozofia jako Drzewo Życia*, Wydawnictwo Pusty Obłok, Warszawa 1993.

- Suchowierska M. (red.): *Terapia behawioralna dzieci z autyzmem. Teoria, badania i praktyka stosowanej analizy zachowania*. GWP, Sopot 2012.

- Tetzchner S., Martinsen H: *Wprowadzenie do wspomagających i alternatywnych sposobów porozumiewania się*, Wydawnictwo Stowarzyszenie na Rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się MÓWIĆ BEZ SŁÓW, Warszawa 2002.

- http://www.ndt-bobath.pl/?page_id=65 (wrzesień 2016)